

dvije hiljade godina? I zašto je vladajuća klasa formalno dopustila državi da se sredstvom „kontrole i ravnoteže“ odvoji od onih čije interese štiti, umjesto da nastavi djelovati u obliku golog klasnog ugnjetavanja?

Nije dovoljan odgovor na ova pitanja ako kažemo da je kapitalistima bolje da imaju ideološki paravan kojim kriju eksploataciju, iako je naravno lako sakriti ovo oružje klasnog ugnjetavanja iza zvučnih fraza kao što je „vladavina prava“. Ali to ne objašnjava zašto smo baš došli do ovakvog ideološkog paravana. Zašto imamo ustavne mehanizme da olakšamo kapitalističku eksploataciju?

Odgovor je da ustavno pravo nije slučajno smišljena, dovrtljiva ideja. Forma, kao i sadržina prava nerazdvojni su od robne razmjene i razvoja kapitalističkog načina proizvodnje.

Od robe do ustava

Proizvodnja roba za tržište, koju je Marks objasnio kao robnu proizvodnju, je dominantan oblik proizvodnje i temelj ekonomije u kapitalizmu.

Da bi razumio robnu proizvodnju i razmjenu, Marks je ispitao pitanja vrijednosti i rada u brojnim pamfletima, knjigama i govorima o kapitalističkoj ekonomiji. Iako kratko, Marks se bavio ključnim dijelom robne razmjene vezanim za pravo. Jednom proizvedena, roba može zadržati svoju vrijednost jedino ako je razmjenjena na tržištu. Ali roba se ne može sama razmjenjivati – njoj je potreban svjestan čovjek koji izvodi sam čin razmjene, drugim riječima, roba zahtjeva legalnog vlasnika. Ovo znači da je koncept legalnih prava individualnog vlasništva neodvojiv dio robne proizvodnje.

Marks ovo razmatra u prvom tomu „Kapitala“: „Robe ne mogu same ići na tržište i razmjenjivati se. Zato moraju postojati njihovi čuvari, koji su vlasnici roba. Robe su stvari, i one nemaju moć da odbiju čovjeka. Ako ne žele, čovjek može primijeniti silu; drugim riječima, čovjek ih može uzeti u vlasništvo“.

Ovo znači da kad se dva pojedinca suoče na tržištu, oni to rade kao prodavac i kupac, kao legalni vlasnici, i ovaj odnos je legalan.

Ali šta je priroda ovog legalnog odnosa? Sistem robne razmjene zahtjeva da tržište odredi razmjensku vrijednost roba koje se prodaju. U ovome dijelu, prodavac i kupac ne mogu igrati individualne uloge – ovo se razrješava opštim nivoom tehnike u ekonomiji i drugim društveno određenim pitanjima. To znači da prodavac i kupac, dok su na tržištu moraju biti bez individualnosti koja bi mogla poremetiti proces određivanja razmjenske vrijednosti njihovih roba. U procesu razmjene, prodavac i kupac moraju biti prazna vozila da bi robe koje su u njihovom vlasništvu mogle isticati na tržištu.

Ukratko, prodavac i kupac moraju biti prepoznati kao jednaki, iako u stvarnosti to nisu. Ova jednakost je suština legalnog odnosa pojedinaca u sistemu robne razmjene.

Nije iznenađenje da je legalna jednakost bitan dio ustavne države. Ona je dio famoznog slogana Francuske revolucije „Sloboda, jednakost, bratstvo“, koja je uspostavila političku nadmoć buržoazije. U svojoj knjizi „Vladavina prava“ iz 2010. godine, bivši Pravni lord Tom Bingham kaže: „jednakost pred zakonom je temelj našeg društva“. Istu ideju promoviše i Tomas Rejnborou tokom Engleske revolucije 1647. godine kada kaže: „Ja mislim da najsiriomašniji u Engleskoj živi kao najveći.“ Porijeklo ove legalne ideje koja danas izgleda neupitno je vezana za samo rođenje kapitalističkog sistema. Jednakost pred zakonom je esencijalan dio glatkog funkcionisanja robne razmjene i cijelog kapitalističkog sistema. Veliki dio modernog prava, uključujući koncepte individualnog vlasništva, se može pratiti nazad do ideja i principa prisutnih u rimskom i atinskom pravu. Robna razmjena se razvila čak i u ovim društvima zasnovanih na robovskoj ekonomiji. Ali upravo zbog ovakve ekonomske osnove, robna razmjena i legalni sistem zasnovan na robnoj razmjeni ne može